

I. I. Керсова, Л. В. Захарчук, Н. В. Максименко,
О. С. Омельчук

Створення ситуації успіху як інноваційний підхід в роботі з обдарованими дітьми

Нові умови життя потребують нового мислення, нової культури діяльності, а звідси - якісно іншого рівня освіченості, здатності до постійного оновлення знань, тобто здатності до навчання упродовж всього життя. Справді, сучасний випускник загальноосвітньої школи не завжди відповідає вимогам життя, зокрема в таких сферах, як уміння організувати свою освіту, розвивати компетентності, діяти самостійно в різноманітних критичних ситуаціях.

Обдаровані діти - майбутній цвіт нації, її інтелектуальна еліта, гордість і честь, світовий авторитет та успіх. Для України, яка прагне до статусу розвиненої, правової і демократичної держави створення системи розвитку обдарованості є необхідною умовою досягнення успіху на шляху до формування всебічно розвиненої, компетентної, творчої особистості, здатної до успішної самореалізації.

Особлива роль і відповідальність за якість всієї шкільної освіти належить школі I ступеня. Саме початкова школа за умови цілеспрямованого навчання та виховання забезпечує становлення особистості дитини, її інтелектуальний, фізичний, морально-етичний, мовленнєвий, естетичний, соціальний, емоційно-вольовий розвиток. Тому основою роботи з обдарованими дітьми повинно стати реальне знання їхніх природних задатків та обдарувань, прогнозування потреб і моделей розвитку особистості, створення сприятливих умов для реалізації потенційних можливостей школярів.

Проблема обдарованості в наш час є надзвичайно актуальною і це, насамперед, пов'язано з потребою суспільства в неординарних творчих особистостях. Робота з творчою особистістю, з тими дітьми, які виділяються підвищеним рівнем розумового розвитку є пріоритетним напрямком роботи інноваційних та загальноосвітніх навчальних закладів.

Сьогодні центральною ідеєю школи в Україні є розвиток особистості учня, а завдання психологів та педагогів – виявлення обдарованості й здібностей дитини для їх удосконалення та подальшого розвитку. Під керівництвом академіка В.О. Моляко та його послідовників О.І. Кульчицької, М.А. Гнатка, О.Л. Музики та інших в Україні створено вітчизняну наукову

школу, яка займається дослідженням проблеми обдарованості та розвитком творчого потенціалу особистості.

Обдаровані діти виявляються найяскравіше в таких сферах:

1. Інтелектуальна сфера - обдарована дитина відрізняється гарною пам'яттю, жвавим мисленням, допитливістю, добре розв'язує задачі, зв'язано викладає свої думки, може мати здібності практично застосувати знання.

2. Сфера академічних досягнень - це успіхи в опануванні читання, математики, природознавства.

3. Творчість (креативність) - дитина дуже допитлива, виявляє незалежність і самостійність, висловлює оригінальні ідеї.

4. Спілкування - добре пристосовується до нових ситуацій, легко спілкується з дорослими та однолітками, виявляє лідерство в іграх та заняттях із дітьми, ініціативна, бере на себе відповідальність за свої дії.

5. Сфера художньої діяльності - дитина виявляє великий інтерес до візуальної інформації, захоплюється художніми заняттями, її роботи вирізняються оригінальністю. Виявляє інтерес до музики, легко відтворює мелодії, із задоволенням співає, намагається створювати музику.

6. Рухова сфера - дрібна і точна моторика, зорова і моторна координація, широкий діапазон рухів, добре володіє тілом.

Щоб розвинути до належного рівня творчі здібності інтелектуально-обдарованої особистості, її потрібно якомога раніше виявити і впродовж навчання цілеспрямовано впливати на розвиток її творчих задатків. Для виявлення обдарованих дітей вчителі мають бути обізнані з концепцією обдарованості, розуміти зміст понять «талант», «обдарованість», «здібність», «обдарована дитина», знати психолого-педагогічні особливості обдарованих дітей, види обдарованості, специфіку роботи з такими дітьми. Робота з обдарованими дітьми в нашому закладі, яка спрямована на пошук і своєчасне виявлення потенційної обдарованості, має всі підстави для того, щоб дати очікувані результати, тобто допомогти визначити умови, за яких учні, які мають ті чи інші здібності, змогли б у повній мірі виявити природні психологічні можливості і досягти найвищого рівня свого розвитку.

Існує думка, що обдаровані діти не потребують допомоги дорослих, не відчують потреби в особливій увазі і керівництві. Але насправді такі діти найбільш чутливі до оцінки їхньої діяльності, поведінки і мислення. Обдарована дитина схильна до критичного ставлення не тільки до себе, але і до оточуючих її людей. Для них не існує стандартних вимог (все як у всіх), їм складно бути конформістами, особливо якщо існуючі норми і правила йдуть врозріз з їхніми інтересами і здаються безглуздими. Для обдарованої дитини

твердження, що так прийнято, не є аргументом. Такі діти не завжди можуть проявити себе в дитячому колективі, як наслідок, самореалізуватися.

Створення сприятливого середовища для розвитку здібностей обдарованих дітей, надання можливості кожному вихованцеві відчувати радість досягнення успіху, усвідомити свої здібності та віру у власні сили забезпечує використання в роботі педагогічної технології успіху, в основі якої лежить особистісно-орієнтований підхід до процесу навчання та виховання. З часів Я.А.Коменського, який поставив велике завдання створити педагогіку, що дає гарантію успіху, без щонайменшої можливості «провалу», продовжується творчий пошук педагогів у цьому напрямку.

На основі всебічного вивчення феномена успіху, видатний педагог В.О.Сухомлинський висунув базисне для теорії та практики навчання положення: «Успіх у навчанні - єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для подолання труднощів, бажання вчитися» [10, с. 164]. Вивчення діяльності цього видатного педагога допомогло усвідомити можливості упровадження у роботу з обдарованими дітьми педагогічної технології «Створення ситуації успіху», яка націлена саме на те, як викликати у дітей почуття радощів, забезпечити успіх у навчанні і створити сприятливі умови для самовизначення та самореалізації школярів.

Мета технології - створити ситуацію успіху для розвитку особистості, дати можливість кожному вихованцю відчувати радість досягнення успіху, усвідомлення своїх здібностей, віри у власні сили.

Головний зміст діяльності педагога полягає в тому, щоб надати кожному учневі можливість бути успішним, сприяти розвитку впевненості учня у власних силах, підвищенню самооцінки, розвитку почуття власної значимості.

Завдання педагога - допомогти особистості дитини зрости в успіху, дати відчувати радість від здолання труднощів, переконати, що задарма в житті нічого не дається, скрізь необхідно докласти зусиль.

Прогнозовані результати: створення сприятливих психолого педагогічних умов саморозвитку та самореалізації особистості школяра.

Педагогічна технологія «Створення ситуації успіху» допомагає долати труднощі, включає створення різноманітних видів радості, використання прийомів, за допомогою яких розгортається робота з різними категоріями учнів. Головне, що необхідно вчителю, який приступає до роботи за педагогічною технологією «Створення ситуації успіху», - забезпечити оптимістичну установку дитини на спільну працю, створити позитивну атмосферу для досягнення спільних цілей, дати можливість дитині відчувати себе рівним серед рівних. Виконання цих рекомендацій в поєднанні з вірою педагога у позитивні властивості

дитини, її сили та успішність є великою стимулюючою силою, що сприяє всебічному розвитку особистості учня, який не тільки оволодіває необхідними знаннями, а й компетентністю, зрештою, найвищим мистецтвом – мистецтвом жити.

Забезпечення умов для розвитку учня нової генерації - основна ідея провідних тенденцій освіти, а створення умов для розвитку особистості, здатної до успішної самореалізації - основне завдання сучасної школи. Керуючись новими освітніми цілями, завданнями та новим змістом початкової освіти, в закладі було створено модель розвитку обдарованої дитини «Успішний випускник школи I ступеня». Модель розвитку обдарованої дитини ґрунтується на використанні педагогічної технології «Створення ситуації успіху» в роботі з обдарованими дітьми, що передбачає співпрацю учителя і учнів, партнерство на уроці, спільний процес пізнання і відкриттів і надає можливість учню не тільки володіти сумою знань зі шкільних предметів, але й усім досвідом демократичних відносин у суспільстві, навичками управління собою, своїм життям у колективі, вміти брати відповідальність за свою діяльність.

Метою моделі є розвиток обдарованої дитини, спрямований на формування успішного випускника початкової школи шляхом створення ситуації успіху на основі компетентнісного підходу в навчально-виховному процесі.

На реалізацію мети спрямовані основні *завдання моделі*:

- створити умови для виявлення і розвитку здібностей та обдарованості дітей, їхньої самореалізації;
- сформувати мотивацію учня і вчителя, спрямовану на саморозвиток та самореалізацію, використовуючи компетентісний, проектний, моніторинговий підходи.
- забезпечити наукову насиченість змісту освіти відповідно до можливостей, нахилів, інтересів та потреб обдарованих учнів;
- модернізувати методи, засоби навчання, віднайти нові дидактичні технології, спрямовані на активізацію пізнавально-творчих потенцій обдарованих дітей;
- стимулювати постійний самоаналіз та самоосвітню діяльність учня;
- сприяти психолого-педагогічній освіті батьків обдарованих дітей;
- постійно вивчати педагогічну майстерність учителів, забезпечувати умови для їхньої самоосвітньої діяльності, підвищення рівня методологічної підготовки вчителів з огляду на зміни у завданнях та змісті сучасної освіти;
- сприяти активізації та розвитку творчого потенціалу кожного педагога, зростанню загальнокультурного та професійного рівня.

Рис.1. Модель розвитку обдарованої дитини
«Успішний випускник школи І ступеня»

Концептуальною основою моделі є особистісно-орієнтований підхід до навчання і виховання, що сприяє підвищенню якості навчальної підготовки, утверджує саморозвиток особистості вчителя та учня.

Найважливішим в реалізації моделі «Успішний випускник школи І ступеня» є створення ситуації успіху в роботі з обдарованими дітьми як чинника розвитку обдарованості школярів та необхідної умови для формування життєво-компетентної особистості школяра. Впровадження педагогічної технології «Створення ситуації успіху» здійснюється в три етапи (табл.1):

Таблиця 1.

Послідовність впровадження технології «Створення ситуації успіху»

Назва етапу	Мета
1. Діагностика інтелектуального фонду колективу.	- виявлення школяра з групи невпевнених (недостатній рівень інтелектуального розвитку, трохи лінивий до навчання, але доброзичливий і покладистий).
2. «Вибір інтелектуального спонсора».	- виявлення школяра, який із задоволенням буде ділитися своїми знаннями з іншими (високий рівень інтелектуального розвитку, упевнений у своїх силах, активний і відповідальний).
3. «Фіксація результату і його оцінювання».	- створення умов для самовираження та самоствердження учнів, заохочення до такого виду діяльності інших.

На початковому етапі учень перебуває в ролі об'єкта, а потім він приймає (чи не приймає) запропоновані умови, активно включається в те, що діється, впливає на хід реалізації ситуації успіху, тобто стає суб'єктом обставин. Переживши заслужене почуття успіху, школяр хоче його повторити, зміцнити. Він починає самостійно шукати шляхи для досягнення кращих результатів у навчанні, і це надає йому впевненості у власних силах, позитивно впливає на взаємостосунки в дитячому колективі.

Ефективність такої ситуації перевіряється не тільки наявністю активного відношення до навчання, але й умінням самого школяра створювати собі умови для успішної діяльності. Ситуація успіху має великий виховний потенціал, який реалізується в наданні учню можливості збереження самоповаги через досягнення адекватного співвідношення між метою, докладанням зусиль та отриманими результатами; між педагогічною вимогливістю і можливостями учня. «Виховні ситуації, які створюються у межах особистісно зорієнтованого виховання, мають забезпечити розвиток такого рівня свідомості, який би спонукав дитину до самопізнання і самоактивності їх гідності та права бути особистістю» [4, с.17].

Завдання моделі розвитку обдарованої дитини передбачають функціонування налагодженої системи роботи з обдарованими дітьми, що є ключовим структурним компонентом моделі і спрямована на виявлення учнів даної категорії, створення умов для всебічного розвитку здібностей та обдарувань школярів, навчання і виховання в умовах психологічного комфорту, супровід та підтримку розвитку обдарованих дітей.

Система роботи з обдарованими учнями базується на активній життєвій позиції та творчій діяльності вчителя, емоційній стабільності, цілеспрямованості, адекватній самооцінці, вмінні правильно оцінювати успіхи учнів, знанні особливостей вікового розвитку дітей, високому рівні володіння навчальним матеріалом, використанні інноваційних методів, педагогічному такті, наявності організаторських та комунікативних здібностей. Така система роботи передбачає: задоволення запитів обдарованих учнів у поглибленому вивченні предметів; створення умов для різнобічних пізнавальних інтересів і водночас для розвитку виявлених у певній галузі діяльності здібностей; запобігання формування в обдарованих дітей переоцінювання своїх можливостей, втрати інтересу до навчання.

Одним із завдань успішного функціонування системи роботи з обдарованими учнями в школі I ступеня закладу «Загальноосвітня школа I – III ступенів № 22» є науково-методичне забезпечення.

З боку адміністрації школи це:

- організація вивчення і впровадження передового педагогічного досвіду з метою забезпечення розвитку здібностей обдарованих дітей;
- визначення варіативної частини навчального плану;
- розробка конкретних методичних рекомендацій;
- постійне вивчення педагогічної майстерності вчителів,
- забезпечення умов для їхньої самостійної діяльності,
- підвищення загальнокультурного та професійного рівня;
- забезпечення участі обдарованих учнів у конкурсах, змаганнях, олімпіадах;
- залучення соціокультурного середовища для розвитку потенційних задатків учнів.

З боку вчителя:

- визначення мети, планування режиму роботи школяра;
- впровадження в навчально-виховний процес нових гуманістичних підходів, які ґрунтувалися на принципах педагогічної співпраці;
- подальшій роботі.
- модернізація форм, методів навчання та виховання;
- створення сприятливих умов для розвитку особистості;

З боку психолога:

- перманентна аналітична корекція результатів розвитку учня на основі вивчення рівня інтелектуального розвитку та коефіцієнта самореалізації, тестування;

робота з учителями щодо врахування результатів психологічних досліджень в їхній діяльності.

З боку сім'ї:

- створення стимулюючої, духовної та морально-психологічної атмосфери;
- побудова оптимального режиму життя, діяльності та розвитку учня;
- пріоритет взаємин співробітництва;
- забезпечення адекватної та матеріальної підтримки дитини.

Організація роботи з розвитку обдарованості учнів здійснюється у три етапи: (табл.2).

Таблиця 2.

Етапи організації роботи з розвитку обдарувань учнів

№ п/п	Назва етапу	Зміст діяльності
1.	Діагностичний	Виявлення дітей, які мають здібності до певних видів діяльності, відрізняються нестандартністю мислення та творчим підходом до вирішення проблем.
2.	Формуючий	Створення умов для повноцінного інтелектуального, фізичного, морального розвитку обдарованих дітей.
3.	Мотиваційно-стимулюючий	Стимулювання учнів до саморозвитку та самовдосконалення.

Створення умов для повноцінного інтелектуального, фізичного, морального розвитку обдарованих дітей надає якісна організація навчальної - виховної діяльності, що забезпечує умови для самоосвітньої діяльності учнів, проектної та пошукової роботи (дод.19), передбачає використання нестандартних форм проведення уроків з використанням педагогічної технології «Створення ситуації успіху» (дод.17), різнорівневих контрольних робіт, надання учням консультацій з предметів, проведення додаткових індивідуальних занять, роботи шкільних гуртків та секцій, творчих звітів учнівських колективів (дод.18).

Навчання, виховання, підтримка розвитку обдарованих дітей здійснюється на основі ситуації успіху, в результаті чого створюються сприятливі психолого-педагогічні умови та соціокультурне середовище для формування успішного випускника школи І ступеня, життєздатної особистості, готової до самоосвітньої діяльності, самовизначення, самоствердження, саморегуляції, самореалізації, самовиховання. Саме такий випускник

початкової школи має сформуватись, щоб успішно адаптуватись в середній та старшій школі, а в подальшому знайти своє місце в житті, ефективно освоїти життєві та соціальні ролі.

Визначено, що успішний випускник школи I ступеня закладу «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 22 ВМР» має володіти певними якостями та вміннями (рис. 5):

- генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення й нести за них відповідальність;
- володіти комунікативною культурою, вміти працювати в команді;
- уміти здобувати, аналізувати інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення;
- бережливо ставитись до свого здоров'я та здоров'я інших як до найвищої цінності;
- бути здатним до вибору численних альтернатив, які пропонує сучасне життя.

Реалізація моделі розвитку обдарованої дитини «Успішний випускник школи I ступеня» вимагає використання інноваційних технологій, нових методичних підходів виявлення, навчання та розвитку обдарованих дітей, що базуються на сучасних досягненнях психолого-педагогічної науки та свідомій і творчій діяльності вчителя, забезпечує системне формування життєвої компетентності учнів, їхньої здатності успішно розв'язувати завдання у різних сферах життєдіяльності.

Виходячи з вищевикладеного, в закладі визначено пріоритетні завдання методичної роботи школи I ступеня:

- розвиток творчої активності педагогів, професійної компетентності, духовності, відповідальності за результати своєї праці;
- вироблення форм і методів для підвищення фахової майстерності вчителів та ефективності їх роботи.
- впровадження колективних, групових та індивідуальних форм роботи з педагогічними кадрами з використанням технологій, що забезпечують належні умови для безперервного професійного вдосконалення й росту педагогічної майстерності.

Рис.2. Розвиток педагогічної майстерності вчителя

Враховуючи інноваційні умови професійного вдосконалення педагога, з метою підготовки вчителя до інноваційної діяльності та забезпечення підвищення якості освітніх послуг в початковій школі розроблена система роботи з розвитку педагогічної майстерності вчителя школи I ступеня закладу «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 22» (рис.2):

Система роботи з розвитку педагогічної майстерності спрямована на:

- створення умов для саморозвитку, самоактуалізації та самореалізації особистості вчителя;
- активізацію та розвиток творчого потенціалу кожного вчителя;
- підвищення рівня методологічної підготовки вчителів для роботи з обдарованими дітьми на основі впровадження в практику технології «Створення ситуації успіху»;
- удосконалення системи інформаційно-аналітичного забезпечення методичної підтримки професійного зростання вчителів;
- розробку системи заходів, спрямованих на розвиток творчого потенціалу вчителя, формування педагогічної майстерності;

- вивчення, накопичення та впровадження в практику роботи вчителів
- ППД, інноваційних освітніх технологій;
- моніторинг розвитку педагогічної майстерності вчителів.

Колективні та групові форми методичної роботи використовуємо з метою вироблення єдиного підходу до вирішення певних проблем, аналізу результату колективної діяльності, обговорення актуальних питань організації навчально-виховного процесу, вивчення і поширення кращого педагогічного досвіду, науково-технічної та педагогічної інформації.

Серед значного арсеналу колективних та групових форм методичної роботи домінують педагогічна рада, яка проводиться із застосуванням новітніх технологій; методичне об'єднання; творчі, динамічні групи; творча лабораторія; семінари-практикуми; педагогічні читання; школа педагогічної майстерності; школа молодого вчителя; науково-практичні конференції; робота над науково-методичною темою тощо.

Індивідуальні форми методичної роботи використовуються для задоволення особистих потреб і конкретних запитів педагогічних працівників. Результативним для вдосконалення фахової майстерності педагога, як показує практика, є наставництво; консультації; стажування; самоосвіта; індивідуальна методична допомога, яка включає системне вивчення та аналіз роботи вчителів, класних керівників; надання допомоги вчителям у виборі форм та методів навчання і виховання учнів, у вдосконаленні методики проведення навчальних занять і позакласних заходів.

У роботі закладу, поряд з традиційними, використовуємо нетрадиційні форми організації методичної роботи: ярмарки педагогічних ідей, творчі звіти, методичні фестивалі, ринги, аукціони; конкурси «Учитель року», «Класний керівник року», «Молодий вчитель»; панорами методичних новинок, педагогічні вернісажі, педагогічні майстерні, тренінги, на яких учителі навчаються спілкуватися, розігрують різноманітні ситуації, опрацьовують окремі питання в дискусійних групах, беруть участь у ділових іграх.

Нестандартні практичні форми навчання педагогів не лише озброюють їх новими знаннями, а й розвивають професійні якості, поповнюють необхідні уміння та навички, що є важливою передумовою для здійснення професійної діяльності, вчителі набувають педагогічного досвіду, підвищують рівень педагогічної майстерності.

Організація методичної роботи з розвитку педагогічної майстерності будується на діагностичній основі, глибокому вивченні, аналізі результативності навчально - виховного процесу, рівня професійної компетентності вчителів.

Основне призначення діагностування рівня педагогічної майстерності працівників - надання необхідної допомоги педагогам у професійному розвитку та врахування результатів в процесі організації системи методичної роботи. Діагностичний інструментарій включає:

- Діагностична карта підвищення рівня методичної компетентності вчителя ;

- Діагностична картка професійної підготовленості вчителя;

- Картка рейтингової оцінки діяльності вчителя ;

Високого рівня педагогічної майстерності не можна досягти без цілеспрямованої, неперервної самоосвіти, яка включає такі етапи:

- самоактуалізація - самоусвідомлення вчителем важливості педагогічної самоосвіти, самовиховання і само розвитку, прийняття рішення зайнятися професійним самовдосконаленням.

- самопроекування - розробка програми професійного самовдосконалення та

- планування заходів щодо її реалізації;

- самовиховання та саморозвиток,

- самореалізація - безпосередня практична діяльність з реалізації поставлених завдань самоосвіти.

З цією метою розроблено та використовується методичний паспорт вчителя, який містить інформацію про загальні відомості про вчителя, підвищення кваліфікації, наукові праці, друковані видання, методичні розробки, доповіді, лекції, реферати та інше власного укладання, відкриті уроки, заходи, застосування інноваційних технологій, відвідування занять в інших учителів (у тому числі в інших навчальних закладах), позакласна навчально-виховна робота (керівництво гуртками, факультативами, проведення загальношкільних заходів, робота з обдарованими дітьми), успішність за підсумками року.

Цілеспрямована методична робота та процес самоосвіти забезпечують розвиток компетентності та педагогічної майстерності вчителя, що знаходить свій вияв у поглибленні професійних знань, розвитку педагогічних здібностей, загальнокультурного рівня, покращує здатність педагога до впровадження інновацій в систему роботи з обдарованими дітьми.

Педагогічний колектив має певні напрацювання в рамках реалізації технології «Створення ситуації успіху» в роботі з обдарованими дітьми. Якісна організація роботи з вивчення і впровадження ППД надає можливість кожному вчителю постійно вдосконалювати методи та прийоми викладання, створювати власний педагогічний арсенал, відчувати себе успішним, перейти на більш високий щабель професійної майстерності.

Високий рівень педагогічної майстерності – вияв найвищої форми активності особистості вчителя в професійній діяльності, що базується на гуманізмі і розкривається в доцільному використанні методів і засобів педагогічної взаємодії, спрямований на самореалізацію особистості вчителя у педагогічній діяльності, що сприяє підвищенню якості

освіти, досягненню *нової якості освіти*, а відтак – забезпечує розвиток особистості учня – успішного випускника школи I ступеня.

Вчитель з високим рівнем педагогічної майстерності закладу «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 22 ВМР» має чітке переконання у необхідності змін у традиційних підходах до навчання і виховання, знає і успішно впроваджує методи і прийоми «Створення ситуації успіху» як чинника розвитку обдарованої дитини, здатен до самоаналізу педагогічної діяльності та саморозвитку, на високому рівні розкриває свої педагогічні здібності, демонструє високі результати в роботі.

Таким чином, реалізація моделі розвитку обдарованої дитини «Успішний випускник школи I ступеня» вимагає використання інноваційних технологій, нових методичних підходів виявлення, навчання та розвитку обдарованих дітей, що базуються на сучасних досягненнях психолого-педагогічної науки та свідомій і творчій діяльності вчителя, забезпечує системне формування життєвої компетентності учнів, їхньої здатності успішно розв'язувати завдання у різних сферах життєдіяльності. Модель розкриває науково - теоретичні та практично-зорієнтовані аспекти розвитку гармонійної, творчої, самодостатньої особистості учня та є кроком на шляху до освіти нової якості.

Аналіз результативності участі учнів початкової школи в олімпіадах, конкурсах, змаганнях різних рівнів свідчить про збільшення кількості учнів, які стають переможцями та отримують призові місця.

За результатами опитування серед дітей щодо результативності використання технології «Створення ситуації успіху».

Власна оцінка результатів, досягнутих на уроках з використанням технології «Створення ситуації успіху»: 100% - досягнуто кращих результатів, порівняно з 42% , виявленими під час аналогічного опитування у 2011 – 2012 н. р.

2. 100% дітей стали більш активними порівняно з 73% у 2011 – 2012 н. р.

3. 81% стали більш самостійними і відповідальними порівняно з результатом 2011 – 2012 н. р., що склав 49%.

4. Підвищився рівень зацікавленості у 100% опитаних дітей порівняно з 58% у 2011 – 2012 н. р.

5. 45% опитаних учнів з категорії обдарованих відзначили, що за період використання технології «Створення ситуації успіху» вони стали більш доброзичливими і у них поліпшилися стосунки у дитячому колективі. На аналогічне запитання у 2011 – 2012 н. р., до впровадження технології, ствердну відповідь дали лише 26% опитаних дітей.

Усі переможці олімпіад та конкурсів різних рівнів на святкових лінійках нагороджуються грамотами, а їхні фотографії прикрашають дошку пошани початкової школи.

В рамках декадника початкової школи, який проводиться щорічно, учні презентують свої проекти за напрямками (фото 1,2, 3,):

Фото 1, 2,3. Презентація учнівських проектів

Результатом успішної діяльності шкільних гуртків є виставки творчих робіт учнів, концерти художньої самодіяльності, спортивні змагання, де кожен школяр має можливість проявити свої здібності, відчувати радість успіху та спільної творчості.

Щоб кожен вчитель початкової школи був носієм інноваційної діяльності, ідей компетентнісного підходу, методичне об'єднання вчителів початкових класів приділяє належну увагу роботі з педагогічними кадрами.

В закладі було проведено діагностику готовності вчителів до впровадження інновацій в рамках реалізації моделі «Успішний випускник школи І ступеня». Результати свідчать про підвищення рівня готовності вчителів закладу до інноваційної діяльності. Так, 89% педагогів школи І ступеня впроваджують інноваційні технології («Створення ситуації успіху», ІКТ, інтерактивне навчання, метод проектів, елементи арт-педагогіки, ейдотехніки, розвиток критичного мислення та ін.).

Систематично проходять засідання методичних об'єднань вчителів початкових класів (дод.15), на яких педагоги обмінюються набутим досвідом, умінням ефективно організовувати навчально-виховний процес. Нестандартний підхід до організації засідань, активна робота творчих, динамічних груп, зацікавленість у результативності спільної діяльності, плідна співпраця дружного колективу дає відповідний результат.

У 2012 році методичне об'єднання вчителів початкових класів отримало перемогу у міському конкурсі «Методичне об'єднання загальноосвітнього навчального закладу - 2012», заступник директора з навчально-виховної роботи школи Керсова І.І. зайняла І місце у конкурсі «Кращий заступник директора з навчально-виховної роботи школи І ступеня». Так,

у січні 2013 року у рамках фестивалю методичних об'єднань міста Вінниці відбулося відкрите засідання методичного об'єднання закладу на тему «Створення ситуації успіху у навчально-виховному процесі як необхідної умови для формування креативної, готової до подальшого успішного навчання особистості» (фото 9).

У березні 2013 року відбулося засідання круглого столу учителів початкових класів закладу для керівників м/о міста «Професійна компетентність учителя щодо формування креативності учнів та готовності до подальшого успішного навчання». Усі запрошені мали можливість побувати у творчій майстерні учителів школи І ступеня закладу (фото 10).

Фото 9. Робота динамічної групи під час відкритого засідання м/о в рамках міського конкурсу «Методичне об'єднання ЗНЗ» (І місце)

Фото 10. Звіт проблемної групи на тему: «Робота учителя мовою знаків»

У 2013 – 2014 навчальному році у закладі проведено семінар для вихователів групи продовженого дня міста Вінниці на тему: «Творчий підхід до організації ГПД». У жовтні 2014-2015 н.р. на базі закладу було проведено міжрегіональний семінар на тему: «Науково-педагогічний супровід впровадження Державного стандарту початкової освіти в навчальному закладі» (фото12).

Свідченням результативності реалізації моделі «Успішний випускник школи І ступеня» є створення шкільного банку ППД та активне впровадження перспективного педагогічного досвіду у практику роботи вчителів закладу.

Так за останніх 2 роки було вивчено, узагальнено та впроваджено ППД вчителів початкових класів та класних керівників Москвич В. А., Максименко Н. В., Лисюк Н.М. Досвід роботи вчителя Максименко Н.В. (дод.14) був високо оцінений на шкільному рівні, у 2013 році вона стала учасником міського конкурсу «Вчитель року».

У 2012-2014 навчальних роках на базі закладу працювала науково-методична творча лабораторія в напрямку «Створення ситуації успіху як інноваційна технологія в роботі з обдарованими дітьми». Результатом роботи творчої лабораторії стало видавництво циклу

навчально-методичних посібників «Кожна дитина талановита», «Початкова школа - сходинок зростання», «Початкова школа - планета творчості».

На базі закладу працюють творчі групи вчителів з проблем роботи з обдарованими учнями, створення інформаційного середовища у навчальному закладі, підвищення рівня ІКТ-компетентності вчителів, впровадження ППД в практику роботи вчителів закладу, які презентують результати роботи у ході методичних тижнів.

Вчителі школи беруть активну участь у видавничій діяльності, про що свідчить розташування дидактичних матеріалів та розробок уроків на методичному порталі ММК м. Вінниці, видавництво ними навчально-методичних посібників, участь у міському конкурсі методичних посібників та ярмарку фахових сподівань.

За останні роки вчителі розробили 5 методичних посібників. Троє вчителів стали переможцями та призерами у різних номінаціях міського конкурсу «Ярмарок фахових сподівань», зокрема: навчально-методичний посібник «Крокуємо Україною» (дод.16) містить комплект дидактичних ігор для використання на уроках у початковій школі. Створено електронний варіант даної дидактичної гри. Автор Лисюк Н.М., вчитель початкових класів, абсолютний переможець міського конкурсу «Ярмарок фахових сподівань», володар «Подільської Вікторії».

Вчителі школи І ступеня активно представляють свої надбання педагогічному загалу міста та області: виступають із доповідями на конференціях, семінарах, засіданнях методичних об'єднань, лекціями на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників, входять до складу творчих груп, експертних комісій, журі конкурсів та олімпіад, проводять відкриті уроки, майстер-класи, презентації.

За підсумками рейтингової оцінки діяльності закладу протягом 2012-2014 навчальних років вчителі початкової школи провели 6 відкритих уроків для вчителів міста, 10 - для вчителів області, 3 семінари для керівників міста та області, 3 методичних заходи для голів методичних об'єднань, 8 - для вчителів міста різних кваліфікаційних категорій.

Таким чином, керуючись сучасними освітніми цілями, педагогічний колектив створив організаційні, науково-методичні, інформаційні, ресурсні умови, які сприяють становленню та розвитку системи роботи методичного об'єднання вчителів початкових класів з обдарованими дітьми для ефективного застосування технології «Створення ситуації успіху», побудованої на довірі та співпраці учителя та учня, що забезпечує ефективну реалізацію моделі розвитку обдарованої дитини «Успішний випускник школи І ступеня».

Роботу з обдарованими дітьми, спрямовану на формування успішного випускника школи І ступеня шляхом впровадження технології «Створення ситуації успіху» можна розглядати як можливість переходу на інший, більш якісний рівень освіти, як пошук,

практичну діяльність, як досвід, завдяки якому найменший школяр відчуватиме в собі зміни, потрібні для самовдосконалення, впевненості у собі, буде прагнути досягнути істину, щоб врешті-решт зрозуміти, ким та яким він хоче бути.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Технології і прийоми створення ситуації успіху в роботі з різними категоріями учнів

Технології	Категорії учнів	Прийоми
«Еврика» «Навмисна помилка» «Лінія горизонту»	Надійні	«Сходи»; «Стань у стрій»; «Невтрючання» (Самостійність у вирішенні проблем).
«Еврика» «Навмисна помилка» «Лінія горизонту»	Впевнені	«Сходи»; «Стань у стрій»; «Холодний душ» (Не спішити з похвалою).
«Еврика» «Навмисна помилка»	Невпевнені	Даю «шанс»; «Емоційне поглажування»; «Анонсування» (Обговорення майбутніх дій).
«Еврика» «Навмисна помилка» «Обмін ролями», «Заряження»	Зневірені	«Даю шанс»; «Сповідь»; «Миша в сметані» (Підтримати прагнення стати на ноги, вселити впевненість у власні сили); «Гидке каченя» (Впізнати дитину, знайти умови для розвитку).

Розробки уроків з застосуванням технології

«Створення ситуації успіху»

Урок літературного читання, 3 клас

Автор - укладач Захарчук Л.В.,

вчитель початкових класів

Тема: «Раз добром налите серце – ввік не прохолоне».

Анатолій Дімаров «Для чого людині серце»

Мета: «Продовжувати знайомити учнів з поняттями казка; літературна казка; навчати розпізнавати такі казки серед інших; вчити правильно визначати головну думку твору, дійових осіб, малювати їм словесний портрет; удосконалювати навички чіткого літературного читання; виховувати почуття людяності».

Обладнання: презентація, картки, малюнки сердець

Хід уроку.

I. Організація учнів до уроку.

Схилились голівки до праці мерщій.

Ти всі перешкоди здолати зумій.

Працюй наполегливо, швидко, старанно.

Щоб кожна хвилинка не втратилась марно.

У народі кажуть, що добрий гість, дому радість. Сподіваюсь, що ви як і я раді нашим гостям, давайте з ними привітаємося: «Добрий день»

Скажемо їм щось приємне: «Ми дуже раді бачити вас».

1.1.Інтерактивна гра «Якщо...»

- Щоб налаштуватися на роботу й мати гарний настрій пропоную вам таку вправу.

- Якщо ви хочете бути добрими і розумними, погладьте себе і сусіда по голівці.

- Якщо ви хочете допомагати одне одному, простягніть руку товаришеві.

- Якщо ви хочете бути працелюбними, підніміть рученята вгору.
- Якщо ви хочете бути дружними, візьміть одне одного за ручки.
- Якщо ви хочете бути веселими, здоровими, поплещіть у долоньки.
- МОЛОДЦІ!

1.2. Криголам «Сонечко». Відчуйте тепло, доброту.

- Потріть долоньки одна об одну, щоб відчуті ще більше тепла. «Зліпіть» уявну кульку з вашого тепла і добра і передайте її однокласнику. Подаруйте ширу посмішку один одному. Вона поведе вас дорогою тепла, дорогою Добра до теми сьогоднішнього уроку. Сьогодні на уроці ми працюватимемо з казками

Будемо формувати навички правильного, виразного, свідомого читання, уміння висловлювати власну думку. Будемо вчитися оцінювати вчинки і поведінку героїв.

1.3. Девіз уроку.

Девізом нашого уроку будуть слова:

Хай сьогодні в кожне серце наш урок додасть тепла,

Хай прийде до нас натхнення, в очах засяє доброта.

II. Актуалізація опорних знань та мотивація навчальної діяльності.

2.1. МОЗАЇКА

Хто любить складні, але цікаві завдання, той швидко впорається з цією роботою. Запишіть слова у певному порядку. Сформувати рядок слів за поданим ключем.

2.2. Розчитування (фото 1).

Казка – це світ чарівний

Казка – це диво, сповнене краси,

Поринуть у казку це цікаво,

Це свято для душі.

Читаємо простуючи, читаємо «черепахою», читаємо скоромовкою
читаємо як веселий гном, здивований гном і т.д.

Фото 1. Фрагмент уроку читання

III. Оголошення теми та завдання уроку.

Прочитати слова навпаки. – икзак інрутаретіл
(літературні казки).

Крім народних які ще є казки?

(Авторські або літературні)

Сьогодні на уроці ми розпочинаємо працювати над розділом «Літературні казки». Будемо читати авторську казку. Як ви гадаєте, які казки називають літературними? Чим вони відрізняються від народних?

Отже, у розділі «Літературні казки» вміщено казки українських письменників. У своїх казках письменники описують незвичайні пригоди, дивовижні перетворення. Вони наділяють своїх героїв позитивними і негативними рисами. На образах героїв учитимемося розрізняти добро і прагнутимемо стати добрішими, мудрішими, щедрішими

1. Загадка

Все життя воно в нас б'ється.

Бува радіє, бува сміється,

Інколи плаче, часом сумує,

Світить, як сонце і всіх нас дивує.

Здогадалися вже, що це?

Це людське гаряче (серце)

- Серце – це слово буде основним на нашому уроці. А що ви знаєте про серце?

2. Довідкове бюро (розповідають діти)

Це орган тіла людини. Воно завбільшки, як стиснутий кулачок. Серце – це мотор людини. Воно забезпечує кровообіг. У дорослої людини серце робить 72 удари за хвилину. Воно за хвилину може перекачати від 5 до 30 літрів крові. За день людське серце виробляє таку кількість електричної енергії, що її вистачило б машині, щоб проїхати 32 кілометри. Воно може битися, якщо навіть відокремити його від тіла, до тих пір, поки буде отримувати необхідну кількість кисню.

2. Вправа «Вузлики». (робота в парах)(фото 2).

А яку казку ми будемо читати ви дізнаєтесь виконавши вправу «Вузлики»

Для того, щоб прочитати слова, потрібно в кожному рядку, закреслити однакові букви. З букв які залишилися скласти слова.

IV. Підготовка до сприймання казки

А. Дімарова. «Для чого людині серце».

Фото 2. Фрагмент уроку. Вправа «Вузлики»

1. Робота із заголовком твору.

- Прочитайте назву казки. Доведіть, що вона літературна.

2. Знайомство з автором

Анатолій Дімаров народився у 1922 році на Полтавщині в сім'ї хлібороба. За своє життя письменник відчув на собі і жахи голодомору, і біль Великої Вітчизняної війни. Нагороджений, як учасник війни, орденами й медалями. Анатолій Дімаров написав кілька захоплюючих книжок для дітей: «Блакитна дитина», «На коні і під конем», «Про хлопчика, який не хотів їсти», «Для чого людині серце», «Друга планета», «Тирлик».

3. Міркування

На дошці вчитель вивішує малюнки сердець: злої людини, байдужої людини, самолюба, доброї людини.

- Як ви думаєте, для чого ці серця?
- На що вони схожі?

4. Словникова робота(Слова у трьох стовпчиках на дошці)

Читання слів з правильною постановою наголосу:

найлютіший	назбиралося	крижане
ненавидіти	вагаючись	жевріючи
переборола	одноплемінників	дошкулити
оглянувся	плем'я	ринуться

Читання слів у колонках «луною», «черепахою» «блискавкою», «зайчиком!»

(через одне слово)

Прочитайте швидко та правильно.

Поясніть значення виділених слів.

5. Словничок. Робота в парах Гра

«Складалочка»

Фізкультхвилинка.

Робота над текстом казки А. Дімарова. «Для чого людині серце».

Читання твору із зупинками.

1) опрацювання першої частини казки;(читання вчителем).

- Про кого йдеться у казці? - Де вони жили? - Чим вони займалися?

Технологія « Аналогія»

На дошці є картки з ключовими виразами:

Життя чоловічка з серцем
Незвичайна гостя
Полум'яне серце зігриває чоловічка
Плем'я дерев'яних чоловічків
Лікар, що міняє серця
Нелегкий вибір

- Є картки з ключовими виразами. Яка картка розкриває зміст подій у цій частині? - Що буде далі?

2) опрацювання другої частини казки; (читання кращими учнями).

3) опрацювання третьої частини казки; (читання ланцюжком).

- Як дівчинка пояснила чоловічкові, що таке серце ?

- Як на вашу думку, що станеться далі?

- Що про це думає автор, дізнаємось, прочитавши наступну частину твору.

Фізкультхвилинка

4) опрацювання четвертої частини казки; (читання вголос по кілька речень).

Гра «Передай естафету»

- Чи правильно ви визначили, які бувають серця ?

- Які були серця у лікаря?

- Яке вибрав чоловічок для себе? Чому?

- Доберіть картку до цієї частини.

- Пофантазуйте, як далі розгортатимуться події.

5) Опрацювання п'ятої частини; (читання півголосом)

- Пересвідчимось, чи вірні ваші думки.

Читаємо п'яту частину напівголосно до слів «...коли б не стався один випадок»

Як змінилося життя дерев'яного чоловічка, коли лікар вставив йому серце доброї людини?

Чи залишився він дерев'яною (без почуттів) людиною?

Яка картка відповідає змісту цієї частини?

Як ви думаєте, чим закінчиться казка?

б) *Опрацювання шостої частини казки; (читання кращими учнями казки до слів: ...повними жалю очима).*

Складання «асоціативного куща» (фото 3).

Фото 3. Фрагмент уроку. Складання асоціативного куща

Вибіркове читання.

Перевірка первинного сприйняття.

Що вам сподобалось у казці?

– Що не сподобалось? (Що дерев'яний чоловічок загинув).

– Що вразило? (Що серця зберігались в банках і їх давали людям; що чоловічок не пошкодував свого життя заради спасіння хлопчика).

– Які персонажі нам зустрілися?

(Дерев'яний чоловічок, дівчинка, лікар, хлопчик).

– То що потрібно чоловікові, щоб стати справжньою людиною?

(мати серце).

Визначення головної думки твору

- Яка головна думка твору? (тільки серце відрізняє справжню людину від дерев'яного чоловічка, дає можливість насолоджуватися життям і навіть жертвувати ним заради іншої людини).

2. Колективна робота над прислів'ями (сердечка зі словами на дошці)

Раз добром налите серце – ввік не прохолоне

Робота в парах (Скласти прислів'я).

Гостре словечко коєе сердечко.

У дитини заболить пальчик, а у матері серце.

У доброї людини велике серце.

У кого серце вовче, той їсть кого хоче

Робота над віршом Валентина Бичка

Читання вчителем.

Мовчазне читання учнями.

Робота в парах «Молоді поети» (фото 4).

Спробуємо бути поетами, скласти вірш, яким треба бути в житті. Останнє слово кожного другого рядка в добиратимете в риму.

Фото 4. Фрагмент уроку читання

Щедро ллє проміння сонце

У твоє й моє _____

Щоб в теплі ми виростили

Й світло людям _____

Й де б ми в світі не були

Щоб завжди любов _____

Щастя, радість і тепло,

Щоб чудово всім _____.

І старайся так прожити,

Щоб, як сонечко _____

І в душі завжди нести

Теплий промінь _____.

Крісло автора

- Діти зачитують рецепти ліків від людських хвороб (злість, грубість, егоїзм) - «Дерево рішень»

- Яким би був кінець казки, якби дерев'яний чоловічок обрав собі якесь інше серце? (Відповіді дітей)

- Для того щоб з'ясувати як потрібно жити, щоб ніхто не сказав, що йому вас шкода, скористаємося «деревом рішень»

- Зверніть увагу, що кожна гілка на дереві – це певна життєва позиція.

- (Серце людини, для того, щоб жити

Щоб любити інших

Щоб любити себе)

Яку життєву позицію обрали б ви? Діти обирають на парті сердечко певного кольору.

- Як необхідно жити? (Мати добре, чутливе серце. Робити добрі справи. Допомогати людям.)

- Отже, найголовніше - це життя для інших. Піклуючись про них, допомагаючи їм, людина робить добру справу.

- Заплющте очі, подумайте про рідних вам людей, людей добрих, чуйних, щедрих, про людей, які люблять вас. Ваші сердечка в цю хвилину сповнені любові і ніжності. Тепло вашого сердечка ви відчуваєте у своїх долоньках. Розплющте очі. Нехай тепло і доброта ваших сердець не

затримується в долоньках. Подаруйте на перерві їх іншим людям, рідним і друзям, однокласникам чи гостям. (Діти дарують сердечка)

Підсумок уроку

Урок – практикум з природознавства, 2 клас

*Автор - укладач Максименко Н.В.,
вчитель початкових класів*

Тема: «Як примусити вітер працювати»

Мета: на досліді показати учням, що повітря рухається, переміщується; з'ясувати, чому буває вітер, яке він має значення в природі і народному господарстві; навчити учнів визначати напрям вітру; виховувати повагу до людей різних професій; витримку і повагу до думки своїх однокласників.

Обладнання: свічка, флюгер, картки для індивідуального опитування.

Хід уроку

I. Організація класу.

Добрий день, хлоп'ята і дівчата!

У цей день і у цей час

Рада бачити всіх вас!

Гра «Коло рук».

– Уявіть у своєму серці вогник добра, ніжності, любові. Уявіть, як він збільшується, його сила переходить у вашу долоньку, а далі передається в долоньку того, хто сидить праворуч, збагачується добром, ніжністю, любов'ю та рухається далі по колу. Потоки ніжності і любові збільшуються ізбільшуються. Посміхніться один одному.

II. Повторення вивченого на попередньому уроці.

Фронтальне опитування.

Як люди піклуються про чистоту повітря?

Як людина використовує повітря?

Де знаходиться повітря?

Яке значення має повітря?

Індивідуальне опитування.

(Письмово за картками)

З чого складається повітря?

Які властивості має повітря?

Які речовини забруднюють повітря?

III. Мотивація навчальної діяльності.

Проведення вчителем досліду, який показує, що повітря рухається.

Бесіда.

Чому буває вітер? Яке його значення в природі і в народному господарстві?

Коли повітря нагрівається, воно стає легшим і піднімається вгору.

Дослід 1. Вчитель засвічує свічку і пропонує кільком з них потримати руку над полум'ям. Вони відчують струмину теплого повітря. Пропонує пояснити, чому дим з димаря піднімається вгору.

Дослід 2.

Два учні прочиняють двері в коридор, у якому повітря холодніше, ніж у класі, і ставлять запалену свічку на порозі.

Що ви помічаєте? (Полум'я свічки нахиляється в сторону кімнати) .

Як ви це поясните? (Холодне повітря йде з коридору низом, бо воно важче).

Потім свічку піднімають вгору. Учні бачать, що полум'я свічки відхиляється в сторону коридору.

Чому полум'я свічки відхиляється в інший бік? (Тепле легке повітря вгорі виходить з кімнати в коридор).

Потім свічку тримають посередині прочинених дверей. Виявляється, що тут руху повітря немає, тому й полум'я нікуди не відхиляється (тепле і холодне повітря тут змішуються і температура вирівнюється).

Розповідь вчителя.

Переміщення теплого й холодного повітря відбувається і в природі.

Переміщення повітря в природі називається вітром.

IV. Оголошення теми уроку.

На сьогоднішньому уроці ви дізнаєтесь, чому буває вітер, яке його значення в природі і народному господарстві.

V. Закріплення та осмислення знань.

1. Карусель (фото 5).

Фото 5. Фрагмент уроку-практикуму

Мета: пройти все коло, відповідаючи на поставлені питання.

З яких газоподібних речовин складається повітря?

Яке значення в природі має кисень?

Звідки в повітря потрапляє кисень?

Які речовини забруднюють повітря?

Яке повітря корисне для здоров'я?

2.Опрацювання статті «Збережемо повітря чистим»

3. Бесіда.

- Які речовини забруднюють повітря?
- Звідки в повітрі беруться шкідливі речовини?
- Як наша держава дбає про чистоту повітря?
- Яке повітря корисне для здоров'я? Чому?

4. Дослідження

А)Бесіда про вітер.

Вітри бувають різної сили – від слабкого до дуже сильного. Дуже сильний називається ураганом. (Вчитель показує слайди «Руйнівна сила вітру»). Чи може бути вітер помічником людини? Як примусити вітер працювати?

Б) Акваріум

Об'єднуються учні в групи по 4-5 осіб. Одна група сідає в центр класу і отримує завдання. Групи обговорюють питання «Як примусити вітер працювати?». Після 3-5 хвилин група обґрунтовує свою відповідь, а інші групи висловлюють свої думки – погоджуються вони з відповідною групою чи ні (фото 6).

В) Дослід з флюгером. (Флюгер - залізний прапорець).

Вчитель показує флюгер і пояснює: якщо флюгер повернеться в південну сторону, то це означає, що вітер дме з півночі. Такий вітер називається північним. Коли дме південний вітер, флюгер показує на північ.

Фото 6. Фрагмент уроку-практикуму. Робота в групах

Фізкультхвилинка

По чому ще можна визначити напрям вітру? (За напрямом диму).

Відомості про напрям (а також про силу) вітру особливо необхідні льотчикам, морякам, працівникам сільського господарства.

V. Підсумок уроку.

Гра «Чарівні окуляри»

Урок «Я у світі», 3 клас

*Автор – Петрова Л. В.,
вчитель початкових класів*

Тема: Людина починається з добра із ласки, любові, із батьківської хати і двора, із теплоти що є у кожному слові.

Мета уроку:

Дарувати людям радість спілкування, вчити створювати психологічний комфорт навколо себе, вчити керувати своїми емоціями. Виховувати у дітей почуття любові до ближнього, бажання робити людям добро.

Хід уроку

1. Вправа «Сонечко доброти».

Актуалізація отриманих знань.

Діти, сьогодні ми вирушимо у подорож до чарівної країни Добряндія

- А ось і наш корабель, а ми з вами хто? (екіпаж)
- Підкажіть, а яким повинен бути екіпаж на кораблі? (дружнім, сміливим, відважним, уважним, старанним).

Під час мандрівки наш корабель може потрапити у шторм і тоді нам потрібно буде докласти багато зусиль, щоб він не розлетівся на тріски. На морі може настати повний штиль і тоді тільки зусилля воля примусять корабель пливати далі. На нашому шляху можуть трапитися підводні рифи, але я впевнена, що ми прокладемо вірний путь і досягнемо мети.

Тоді в путь і нехай нам дує попутний вітер!

А найголовніша річ, яку я пропоную взяти в нашу подорож і без якої не обійтися, це... ви здогадаєтеся коли правильно складете букви. Потрібна підказка? ДРУЖБА - Молодці!

- Коли промовляєш слово «Дружба» відразу згадуєш свого друга з яким тобі цікаво гратися в сніжки, читати нову книжку або поговорити про своє. Другом може бути улюблена книжка, яку ти читаєш і тобі цікаво з нею, близька людина – яка обов'язково допоможе тобі в скрутну хвилину. Другом може бути старе плюшеве ведмежа з відірваним вухом, яке вислухає тебе коли тобі дуже

погано. Дружба – це коли виручають з біди і не заздять твоїм успіхам. У кожного повинен бути друг. Пропоную вам пограти. Я вам буду казати казкового героя, а ви хто його друг.

2. Дидактична гра: «Впізнай друга»

Віні Пух – П'ятачок, Левеня – Черепаха, Карлсон – Малюк, Крокодил гена – Чебурашка, Дядя Федір – кіт Матроскін, Мауглі – Балу, Лунтик – Кузя, Міла, Спанч Боб – Патрік, Шрек – Ослик, Маша – Ведмідь.

Молодці, ви гарно впоралися. Всі вони друзі, всі допомагали один одному. Тож під час подорожі без друга можуть трапитися різні неприємності. А друг допоможе, розвеселить, порадить, розрадить, посварить якщо потрібно.

- Подивіться навколо, всі ми друзі! А значить повинні завжди підтримувати один одного, розуміти і ніколи не ображати. Тоді і мандрівка до країни Добряндії буде приємною.

Не сумуй завжди всміхайся

Завжди добрий настрій май

А як можна підняти настрій людині?

3. Гра «Чарівний стільчик» з батьками і дітьми.

Батька чи матір саджу на стільчик, посидівши на якому стає завжди весело. Діти заряджають гарними словами і дарують приємні відчуття хвалять, говорять ласкаві слова.

Добрим бути – зовсім це не просто,

Не залежить доброта від зросту,

Не залежить доброта від віку,

Добрим треба бути нам довіку.

4. Гра «Магніт» (фото 7).

- Які слова «притягуються» до слова «добро»? (З поданих слів діти вибирають необхідні і прикріплюють до слова «добро». Допомога, уважність, ненависть, співчуття, злість, байдужість, піклування, заздрість, вдячність, милосердя, жадібність, любов, чуйність.)

Фото 7. Фрагмент уроку

5. Гра. «Якщо добра людина , то повинна...»

Я зачитуватиму вам вислови, якщо в них правильна думка, ви піднімаєте праву руку, якщо неправильна – ліву руку.

(Робити комусь зле, якщо ніхто не бачить. Берегти та охороняти природу. Шанувати працю інших людей. Галасувати якщо хтось відпочиває, тощо).

Часто кажуть, що у кожної людини є дві дороги. Перша – вузька, безводна, засіяна колючками, повна небезпек. Друга - поросла квітами, сповнена насолод. Стежина життя. Це по ній кожен має пройти гідно. Але якою вона буде залежить від нас самих.

Перед вами на столі лежать квіточки, це Ви, ваші серця повні любові, до батьків, товаришів, вчителів. Я бажаю, щоб ваша дорога була легкою.

А тепер по черзі починаючи з першої парти підійдіть і наклейте свою квіточку на нашій стежині. А з собою отримаєте зірочку вона зігріє Вас своїм теплом і нагадає вам про наш перший урок.

Урок української мови, 2 клас

Автор - укладач Лисюк Н. М.,

початкових класів

Тема. Повторення вивченого про прикметник як частину мови. Роль прикметників у мовленні.

Мета: повторити вивчені раніше відомості про прикметник, учити спостерігати за роллю прикметників у мовленні; розвивати мовлення, спостережливість, інтерес до навчання; виховувати любов до мови.

Технологія «Ажурна пилка».

Учні одержують різнокольорові фішки у вигляді різних чотирикутників.

Учні об'єднуються за кольором фігур у «домашні» групи, одержують картки і виконують завдання (до 10 хв).

Група «Зелені».

1. Що таке прикметник?

2. Серед поданих слів підкреслити прикметники: *солодощі, красивий, малий, працювати, вода, яскрава.* Група «Червоні».

1. Як змінюються прикметники?

2. Визначити рід прикметників: *аптечна, найкраще, гарячий, надійна, економне, охайний.*

Група «Сині».

1. Як змінюються прикметники за числами?

2. 3 прикметників в однині утворити прикметники в множині: *добра — ..., ясний — ..., живе — чиста — ..., мила —*

Група «Жовті».

1. Які закінчення мають прикметники ч. р., ж. р., с. р. у називному відмінку однини?

2. Визначити рід прикметників: *домашній, середнє, смілива, міське, яскравий.*

Інтерактивна гра «Хто більше?»

Зоровий диктант для вдосконалення оперативної пам'яті (Ейдетика)

Лісова стежка

подоляночка

Запашні квіти	кіт- коточок
Учнівська сім`я	чепурненький
Зелений гай	прийшла весна
Золотий колос.	

Прочитайте і запам`ятайте ці слова. Хто зможе їх всі назвати ?

Спробуємо скласти казку з цими словами (для кращого запам`ятовування) .

Ми йдемо лісовою стежкою. Кругом запашні квіти .Наша учнівська сім`я потрапляє в зелений гай .А там золотий колос несе Подоланочка і кіт-коточок Такий чепурненький, бо прийшла весна .

Давайте тепер назвемо ці слова.

«Мозковий штурм» «Гра в сніжки» (кожна сніжка це прикметник)

До нас на урок завітала Зима зі своїми синочками .Назвіть їх .

Які в неї синочки ?.....

Закидаємо прикметниками кожен місяць (фото 8).

1 ряд штурмує Грудень.

2 ряд штурмує Січень.

3 ряд штурмує Лютий.

Фото 8. Фрагмент уроку

Назвати все , що ви знаєте про прикметник.

Сенкан «Прикметник» (робота в парах)

Підбиття підсумків. Рефлексія.

Розробки виховних заходів із застосуванням технології «Створення ситуації успіху»

Виховний захід

*Автор – укладач Москвич В. А.,
вчитель початкових класів*

Тема: «Україна – це наш рідний край»

Мета: створити сприятливе середовище для виявлення творчих здібностей учнів, формування свідомого патріотичного ставлення до національних символів, виховання почуття глибокої любові до Батьківщини, свого роду.

Фанфари. Під музику заходять хлопчик, дівчинка і вчитель

Учитель. Дорогі діти! У світі немає нічого вищого, дорожчого, як рідна Вітчизна, бо вона дала нам крила для польоту, відкрила цей чарівний дивосвіт, вона, як мати у світі – одна.

Україна – це наш рідний край, наша дорога і мила Вітчизна, земля, де ми народилися, уперше побачили і пізнали світ, почули колискову пісню, рідну мову, відчували любов і ласку – це наша найдорожча у світі Батьківщина. Вона для кожного з нас одна, як і мама (фото 1).

Можна все на світі вибрати, сину,

Вибрати не можна тільки Батьківщину.

Учитель. Хто ти, хлопчику маленький?

Учень. Син я України - неньки!

Учитель. Хто ти дівчинко маленька?

Учениця. Доня України - неньки.

Українкою зовуся –

Й тою назвою горджуся!

Українка молоденька.

Україна – моя ненька.

Я прийшла до Вас на свято,
Буду Вам допомагати
Краще символи узнати.
Хочу більш узнать про неньку
Україну – всім миленьку.
Учень. Всі ми – діти українські,
Український славний рід,
Дбаймо, щоб про нас маленьких
Добра слава йшла у світ!

Фото 1. Фрагмент заходу

Учитель. Так найбільше багатство нашої держави - це діти. Ви зміцнюєте нашу державу Україну, робите її ще багатшою.

Над землею сонце встало,
Путь-дорогу осіяло.
Добрий ранок, Чорне море,
Добрий день, Карпатські гори!
Над землею пісня лине.
Це для тебе, Україно!
Гарна путь, славна путь –
Українські діти йдуть!

До залу під марш заходять діти

На свято вас просимо

Гуртом й поодинці,
На свято веселе,
Бо ми – українці!
Пісня «Свято наше починається»
Хоч маленькі ми ще діти,
Мов весняні дрібні квіти,
Величаємо в цю днину
Нашу матір – Україну!
Синьо-жовтий прапор маєм:

Синє — небо, жовте — жито;
Прапор цей оберігаєм,
Він — святиня, знають діти.
Прапор свій здіймаєм гордо,
Ми з ним дужі і єдині,
Ми навіки вже — народом,
Українським, в Україні.

Пісня «Країно моя»
Лунає музика. Сходять діти
Виходять вітри
Вітер
Вітрисько, вітер Я! Усе я знаю!
Я хмари всюди розганяю.

Про казкову країну чув не раз та де вона не знаю я.

Вітер
Країна гарна і далека, до неї шлях тернистий, непростий.
На нас чекає, може, небезпека, та є і стимул неабиякий.

Вітер
Нічого, ми на все готові, та і команда наша не проста.
Ми відкриваємо завжди країни нові, їх на рахунок маємо більше ста.
Вітер

А ця така країна веселкова за даними — весела, загадкова.
Учені твердять, що вона казкова, чи, може, просто вигадка, слова...
Вітер. Та ні, це дуже точні дані,
Учені помилитись не могли.
Хоч там зими бувають суворі,
Та добрі люди там живуть
Танець Вітрів Вітер. Це сон чи казка, я не розумію,
Я вражений красою, От дива!
Словами щастя передать не вмію,
Не бачив кращого за всі 120 літ!
(*Виходить Мати — Україна з дітьми.*) (фото 2).
1 дитина Хто ти? Квітуча, прекрасна, чарівна.
Очі, мов небо, — ясні голубі.
2 дитина Хто ти? Немов веселкова царівна.
Хто дарував ці прикраси тобі?
Мати — Україна.
Я — Україна, твоя Батьківщина!
Сонце твоє, твої ріки й поля.
Я — Україна, завше, і нині -
Небо твоє, твоя рідна земля!

Фото 2. Фрагмент заходу «Україна – це наш рідний край»

Український рушник. З вишитими квітами, зірками, птахами. Від сивої давнини і до наших днів, у радості й горі він був і є невід'ємною часткою нашого життя та побуту. Його порівнюють з піснею, вишитою нитками на полотні.

Виходять дівчатка

Вишивала матінка рушники, на долю щасливу, на роки.
І лягали ниточки по одній, ранком все всміхалося сонце їй.
Вишивала матінка вечерком, і лягали хрестики всі рядком,
Бо трудилась матінка до зорі, щоб щасливо жилося дітворі.

ТАНОК З РУШНИКАМИ (фото 3)

Фото 3. Танок з рушниками

Не дивися, ненько, що я ще маленька,
Пройде час швиденько – підросту, як слід.
По своєму роду я – козачка зроду –
Хай гордиться мною весь козацький рід.
Заплету в косичку я червону стрічку,
Одягну віночок – буде добрий знак, –
Вишиту сорочку, плахту на шнурочку,
Та й почну веселий запальний гопак.
Я – козачка мала, україночка,
Мені татко учора казав,
Що дідусь мій на острові Хортиця

Був у війську хоробрий козак.
Коники бистренькі, шабельки гостренькі –
Гей, виходьте, славні наші козаки!
Миттю приберуся, павою пройдуся –
Файно потанцюю з вами залюбки.
Виходять хлопці, беруть дівчаток за ручки. Стають на танок.
ТАНОК ПОЛЬКА (фото 4)

Фото 4. Танок «Полька»

Виходять дівчатка

Я вчилася любити Україну – як вперше мене мати повивала
Я вчилася любити Україну – як мати колискову заспівала.
Я вчилася любити Україну – коли в колясочці гойдалась
Я вчилася любити Україну – як шепотіло листя у діброві.
Я вчилася любити Україну – коли дідусь казки розповідав
Я вчилася любити Україну – коли пісні про козаків співав.
Я вчилася любити Україну – як вперше прочитала Кобзаря
Я вчилася любити Україну – коли на небі сходила зоря.
Я вчилася любити Україну – коли у лузі зацвіла калина
ТАНОК «А калина не верба»
Я вчилася любити Україну – як зазвучала пісня солов'їна
Я вчилася любити Україну – як чула шепіт стиглого колосся

Я вчилася любити Україну – коли пісні звучать дзвінкоголосі.
Я вчилася любити Україну – з водою, що пила із джерела
Я вчилася любити Україну – із мовою, що матінка дала
Я думала, що вчилася любити Україну свою і Батьківщину
Я думала, що вчилася любити слова Шевченка, Карпатські гори
Та неможливо вчитися любити своє життя у неї переллю.
Без України я не можу жити, бо просто я Україну люблю!

Виходить троє дітей

Люблю тебе, Вітчизно, мила Україно,
Бо щастя жити ти мені дала.
Для мене ти одна – і рідна, і єдина,
Я все зроблю, щоб ти завжди цвіла!
Я – твій громадянин, я прагну підростати,
Тягнусь пагінчиком до сонця і тепла.
Моя свята і рідна, Україно мати,
Я все зроблю, щоб ти завжди цвіла!
Я хочу, щоб сонце світило яскраве,
Купало обличчя у водах Дніпра.
Буяли шовкові, уквітчані трави
І мирно вставала щоранку зоря.
Ми вірим в майбутнє твоє, Україно!” –
Говорять сьогодні дорослі й малі,
Бо ти в нас – найкраща, бо ти в нас – єдина,
Немає другої такої землі!

Діти стають півколом

Пісня «Хай радіють усі»

Діти виходять на шикування (беруть кульки)
Людське щастя від роду і до роду
Увись росте з коріння родоводу.
І тільки той, у кого серце чуле.

Хто знає, береже минуле
І вміє шанувать сучасне.
Лиш той майбутнє
Вивершить прекрасне.
Наша славна Україна,
Наше щастя і наш рай!
Чи на світі є країна,
Ще миліша за наш край?
Пісня «Ми – щасливі діти» (фото 5).

Фото 5. Фрагмент заходу

Позакласний захід з читання

*Автор – укладач Івасішина І. Б.,
вчитель початкових класів*

Тема: Усна народна творчість. «Народ скаже, як зав’яже»

Мета: Розширити та узагальнити знання учнів про усну народну творчість, її жанри та особливості; розкрити значення поняття «Фольклор», збагачувати словниковий запас, показати красу рідного слова, влучність мови; виховувати повагу до надбань українського народу, до мови, традицій та обрядів; виховувати почуття дружби, колективізму; розвивати кмітливість, спостережливість.

Обладнання: атрибути команд, малюнки фразеологізмів, ілюстрації до казок, презентація, відеоролик.

План

1. Привітання, девіз, емблеми команд – 3 бали

2. Казки

а) сторінками улюблених казок – розминка (не оцінюється).

б) казковий „вінегрет” – 1 бал за правильну відповідь.

3. Фразеологізми

а) впізнати фразеологізм за малюнком – 1 бали

б) намалювати малюнок до фразеологізму – 3 бали

4. Народні пісні з елементами театралізації – 5 балів

5. Скоромовки. Конкурс капітанів – від 1 до 3 балів.

6. Прислів'я на задану тему – 1 бал за кожне прислів'я.

6. Загадки – 1 бал за відгадку; 1 – 3 бали за складену загадку.

Хід заняття

I. Організаційний момент.

Відеоролик « Визначні місця України»

1 уч.

Вишита колоссям і калиною, вигойдана співом солов'я,

Зветься веселково Україною, Нене, зачарована моя!

2 уч.

Вишиту колоссям і калиною, виборену кров'ю і вогнем,

Називаєм гордо Україною, і ніхто нам цим не дорікне.

3 уч.

В ній усе: діброви й верболози,

Дніпра і Ворскли вишитий атлас,

Козацька доблесть і кріпацькі сльози,

ще й думка та, що вистраждав Тарас.

4 уч.

Розмай Карпат, де котиться на схилі,

смерічка недоторкана, стрімка,
Не згасне сяйво вбогої оселі,
що нам дала у спадщину Франка.

Вчитель: Україна.... В одному вже тільки цьому слові бринить ціла музика смутку і краси. Україна – це країна, де найбільше люблять волю і найменше її мають, країна гарячої любові до народу і чорної йому зради, довгої віковичної боротьби за волю. Україна – це тихі води, ясні зорі, зелені сади, білі хати, це журлива мелодія української пісні та дотепна народна усмішка.

На позакласному заході, який проводимо у формі змагання, ми узагальнимо свої знання про фольклор українців, навчимося влучно використовувати в мовленні образні порівняння та фразеологізми, будемо складати загадки і змагатись в швидкій вимові скоромовок, пригадаємо українські народні пісні та казки. Бажаю всім учням успіху і удачі, а гостям гарних вражень. (На дошку вивішується схематична карта України, на якій зображено Загадкову гору, джерело Прислів'їв та приказок, галявину Казок, острів Пісень, атракціони Скоромовок, долину Творчості.)

2. Представлення журі. Для оцінювання змагання працюватиме журі в складі трьох осіб. (вчитель представляє його членів). Журі визначить команду – переможця та кращих знавців народної творчості в кожній команді.

Слайд 1. Фрагмент презентації з позакласного заходу

3. Представлення команд.

Клас був поділений на 3 команди, з якими ми зараз познайомимось (слайд 1).

II. Казкова розминка. Вправа «Мікрофон» (фото 6).

- У казках про тварин головними персонажами виступають ..(звірі і птахи)
- У соціально – побутових казках розповідається про.....(побут, життя людей, про стосунки між старшими та молодшими, про лінивих та працьовитих).

Фото 6. Фрагмент позакласного заходу. Вправа «Мікрофон»

- У чарівних казках відбуваються.....(незвичайні перетворення, головні герої – це богатирі, сміливці, королівни)
- Як закінчується казка? (Казка закінчується добром)
- Які магічні числа зустрічаються в казках?(3, 7, 12)

б) казковий „ Вінегрет”.

III. Конкурс « Впізнай фразеологізм» проходить в долині творчості.

Вчитель:

Поки журі підраховує бали, ми виконаємо наступне завдання.

За малюнками вам потрібно вгадати фразеологізм, пояснити, що він означає. Якщо команда не справляється, має право відповісти інша команда, учасники якої першими підняли руку.

Малюнки «Ловити вітра в полі», «Обвести навколо пальця», «Накивати п'ятами», «Як сніг на голову», « Ловити гави», « Купити кота в мішку», « Погнатися за двома зайцями», « Нарубати дров», « Заварити кашу».

Друга частина завдання - учасник від команди має намалювати малюнок

до заданого фразеологізму, який він витягне з чарівної торбинки.(« Ведмідь на вухо наступив», « Товкти воду в ступі», « Крутитися як білка в колесі»)

Діти приступають до виконання роботи, а учитель оголошує про наступний конкурс.

IV. Театралізація української народної пісні (фото 7).

Фото 7. Фрагмент позакласного заходу

(Матеріал для конкурсу : «Два півники», «Два веселі гуси», « Ходить гарбуз по городу»)

VI. Конкурс на знання прислів'їв і приказок. Вчитель: Так накатились, що аж дух перехопило. Саме час заспокоїтись, а ні що так не заспокоює людини як спостереження за палаючою свічкою та тихим бігом та дзюрчанням води. Ми вирушаємо до джерела прислів'їв та приказок.

VII. На карті України залишилась загадкова гора.

Вона таємнича і незрозуміла на перший погляд, як і будь – яка загадка. Але ми спробуємо підкорити і її своїми знаннями і вміннями.

Капітан обирає найвдаліший варіант, а цим часом команда відгадує загадки по одній одна за одною. За кожну правильну відповідь 1 бал.

Вчитель:Перед тим як журі оголосить результати гри і визначить переможця, я б хотіла вам побажати, діти, що не зважаючи на те, куди може занести вас доля і життєва дорога, пам'ятайте про рідну землю, батьків, свою

батьківщину. Адже є дуже гарні слова, що Батьківщину і батьків не вибирають. Ми повинні не соромитись, а гордитись тим, що ми – українці, бути патріотами своєї країни, ми зобов'язані знати свою мову, звичаї свого народу і робити все, що в наших силах, щоб примножувати славу своєї сім'ї, школи, свого міста, своєї країни. Адже історія і слава України - це історія і слава її народу.

VIII. Підведення підсумків, нагородження.

В рамках реалізації методичного проекту «Формування життєвої компетентності молодших школярів через проектні технології із застосуванням ситуації успіху» під керівництвом класних керівників здійснювалась проектна діяльність учнів, і як результат, захист проектів через презентації класу, науково-практичні конференції, інтегровані уроки, творчі виставки, публікації в шкільній газеті, родинні свята тощо.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Амонашвили Ш. Школа жизни (Трактат о начальной ступени образования, основанного на принципах гуманно-личностной педагогики). – М.: Изд. Дом Ш. Амонашвили, 2000. – 142 с.
2. Барко В. І., Тютюнников А. М. Як визначити творчі здібності дитини? - К., 1991.
3. Бех, І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання—нова освітня філософія. Педагогіка толерантності, 2001, 1: 16-19.
4. Бех І. Д. Почуття успіху у вихованні особистості// Почат. шк. – 2004. – № 12. – С. 1-3. – Початок.
5. Бех І. Д. Почуття успіху у вихованні особистості// Почат. шк. – 2005. – № 1. – С. 3-4. – Закінчення.
6. Бех, І. Психологічний супровід особистісно орієнтованого виховання. Початкова школа, 2003, 3: 1-6.
7. Белкин А. С. Основы возрастной педагогики. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 192 с.
8. Бик А. Мислення як категорія педагогіки В. Сухомлинського в контексті новітньої освітньої парадигми//Наук. зап.-Вип. 52.-ч. 2.-Серія: Педагогічні науки.-Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2003,с. 7-11.
9. Болотов В.А. Компетентнісна модель: від ідеї до освітньої програми / В.А.Болотов, В.В. Сериков// Педагогіка. – 2003. – № 10. – С. 23– 28.
- 10.Герлянд Т. Педагогічна підтримка дитячої обдарованості // Стратегія інноваційного розвитку обдарованості в системі проектування виховного процесу: зб. наук. праць за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., 17-18 лют. 2010 р. / Академія педагогічних наук України, Інститут обдарованої дитини [та ін.]; редкол.: В.О.Киричук, Н.В.Лук'янчук. – К.:ІОД, 2010. – 56 с. – Бібліогр. В кінці ст.–ISBN 978-966-2249-21-7 5
- 11.Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта // Психология мышления / Подред. А.М. Матюшкина. – М., 1965. – С. 433-456.

12. Дем'яненко О.О. Моніторинг якості освітньої діяльності в навчальному закладі// Школа. – 2012. - №9(81). – С.38-60.
13. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]/ Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011р. №1392// веб-сайт Верховної Ради України. – 2013. – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#n9>
14. Закон України «Про освіту» №1060-XII, із змінами від 11 червня 2008 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_00/
15. Короткий термінологічний словник з інноваційних педагогічних технологій Електронна онлайн бібліотека [WWW document] http://ualib.com.ua/br_6601.html
16. Костюк Г. С. Здібності та їх розвиток у дітей. – К., 1963. – 123 с.
17. Кулачківська О.І. Діагностика рівня розвитку творчих здібностей // Обдарована дитина. – 2003. – № 4. – С. 13-29.
18. Лейтес Н.С. Раннее проявление одаренности // Вопросы психологии. – 1988. – № 4. – С. 98-107.
19. Моляко В. О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості/В. О. Моляко//Обдарована дитина.-1998.-№1.-с. 3-5.
20. Педагогічна майстерність: Підручник/ І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф.Кривонос [та ін.] ; за ред. І.А. Зязюна. – 3-тє вид., допов. і переробл. – К.: СПД Богданова А.М., 2008. – 376 с.
21. Одаренность // Педагогическая энциклопедия. – М.: Изд-во «Сов. Энциклопедия», 1966. – Т. 3. – С. 186-187.
22. Офіційний веб сайт МОН України <http://www.mon.gov.ua>
23. Педагогическая психология: [учеб. для студ. высш. учеб. заведений / под ред. Н. В. Ключевой]. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – 400 с.

24. Проектна діяльність школи/ автор-упорядник: Л.В.Галіцина. – К.: Шк.світ, 2013. – 120с.
25. Психологічна діагностика обдарованості: / за ред. Р. О. Семенової. – Кіровоград: Імекс-ЛТД. – 2012. – 172 с.
26. Психология одаренности детей и подростков / Под. ред. Н.С. Лейтеса. – М.: Издател. центр «Академия», 1996. – 416 с.
27. Радченко А.Є. Професійна компетентність учителя. – Х.: Вид.група «Основа», 2006. – 128с.
28. Сафарян С. Педагогічна майстерність як шлях до успіху// Заступник директора школи. – 2014. - №8. – С.4-12.
29. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори. В 5 - ти т. Т.3.– К: Рад. школа, 1976. – С.7.-279.
30. Теплов Б.М. Проблемы индивидуальных различий. – М., 1961. – 178 с.
31. Теплов Б. М. Способности и одарённость // «Учёные записки Гос. НИИ психологии», 1941, т. 2.
32. Ушинський К. Д. Избранные педагогические сочинения. М.: Педагогика, 1974. –569с.